

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЗИВАЧЕМ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

**СЛОБОЖАНСЬКА Дарія Віталіївна - здобувач ступеня магістра
юридичного факультету Київського міжнародного Університету**

DOI:10.32782/EP.2020.2.9

У статті проведено комплексний огляд питання реалізації позивачем прав та обов'язків в адміністративному процесі за чинним законодавством. Порушено питання представництва в адміністративному процесі. Розглянуто обов'язки присутніх у залі судового засідання, які стосуються як осіб, які беруть участь у справі, так і всіх інших присутніх осіб.

Ключові слова: сторони адміністративного процесу, адміністративне судочинство, права та обов'язки позивача.

Постановка проблеми

Проблематика даної статті відображається у тому, що нові положення про співвідношення між суб'єктами та об'єктами судового адміністративного судочинства при розгляді справ, їх правовий статус, реалізація їх прав та інтересів, оскарження судових постанов і пред'явлення виконавчих документів до примусового виконання, які вказані в Кодексі адміністративного судочинства України, доводиться тлумачити та пояснювати, визначати сутність та особливості реалізації в адміністративному судочинстві.

Не вирішені раніше проблеми

Необхідно підкреслити, що в Україні не існує робіт, які б були присвячені безпосередньо вивченню питання реалізації позивачем прав та обов'язків адміністративному судочинстві. Е загальних рисах деякі аспекти цієї проблеми знайшли своє відображення в роботах В.Б. Авер'янова, В.І. Андрєй-

цева, Ю.П. Битяка, В.В. Копейчикова та ін., проте основна їх частина проводилася до прийняття Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАСУ) 2005 року. Внаслідок цього, питання особливостей реалізації прав та обов'язків сторонами, зокрема позивачем, в адміністративному процесі досліджувалися недостатньо повно.

Метою даної статті є комплексне визначення реалізації позивачем прав та обов'язків в адміністративному процесі.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до ст. 47 КАСУ особами, які беруть участь у справі, є сторони (позивач та відповідач), треті особи, представники сторін та третіх осіб.

Особи, які беруть участь у справі, мають рівні процесуальні права, а саме:

- знати про дату, час і місце судового розгляду справи, про всі судові рішення, які ухвалюються у справі і стосуються їх інтересів;
- знайомитись з матеріалами справи;
- заявляти клопотання та відводи;
- давати усні та письмові пояснення, доводи та заперечення;
- подавати докази, брати участь у дослідженні доказів;
- висловлювати свою думку з питань, які виникають під час розгляду справи, ставити питання іншим особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам;

- подавати заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб;
- знайомитись з технічним записом, журналом судового засідання, протоколом про вчинення окремої процесуальної дії і подавати письмові зауваження до них;
- робити із матеріалів справи виписки, знімати копії з матеріалів справи, одержувати копії судових рішень;
- оскаржувати судові рішення у частині, що стосується їхніх інтересів;
- користуватися іншими правами, наданими їм КАСУ.

Позивач має право в будь-який час до закінчення судового розгляду збільшити або зменшити розмір позовних вимог або відмовитися від адміністративного позову. Позивач має право до початку судового розгляду справи по суті змінити предмет або підставу позову шляхом подання письмової заяви [2].

Відповідно до норм чинного законодавства можна виділити три категорії позивачів - ними в адміністративній справі можуть бути: 1) громадяни України, іноземці та особи без громадянства (фізичні особи); 2) підприємства, установи, організації (юридичні особи), що не є суб'єктом владних повноважень; 3) органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, інші суб'єкти при здійсненні ними владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень (суб'єкти владних повноважень). Позивачем у спорах публічно-правового характеру може виступати як фізична, так і юридична особа.

Згідно зі ст.52 КАСУ, суд першої інстанції при виявленні, що за адміністративним позовом звернулась не та особа, якій належить право вимоги, або не до тієї особи, яка повинна відповідати за адміністративним позовом, вирішує за згодою позивача допустити заміну первинного позивача або відповідача належним позивачем або відповідачем, якщо це не призведе до зміни підсудності адміністративної справи.

Сторони можуть досягти примирення на будь-якій стадії адміністративного процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі.

Суд не приймає відмови позивача від адміністративного позову, визнання адміністративного позову відповідачем і не визнає умов примирення сторін, якщо ці дії суперечать закону або порушують чий-небудь права, свободи чи інтереси [3, с.150-154]

Реалізація прав позивача в адміністративному судочинстві характеризуються наступними ознаками й особливостями :

- позивач веде процес від свого власного імені, на яке виносяться та повною мірою поширюється сила судового рішення (це прерогатива виключно заінтересованої особи або особи, яка уповноважена пред'являти позови в інтересах інших);
- позивач повинен сплатити всі судові витрати;
- суд допускає на будь-якій стадії адміністративного процесу вибуття або заміну відповідної сторони чи третьої особи її правонаступником.
- суд порушує справи за позовними заявами суб'єктів, які звертаються до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових спорів.

Щодо представництва, то відповідно до положень ст. 1312 Конституції України та частини другої ст. 16 КАСУ, з 1 січня 2019 року представництво в судах усіх інстанцій як вид правничої допомоги здійснюється винятково адвокатами. Що стосується адміністративного судочинства, то при встановленні справ незначної складності (ч.6 ст.12 КАСУ) - у цих випадках правову допомогу можуть надавати й інші фахівці в галузі права [4].

Ст. 49 КАСУ вказує на те, що позивач має право змінити підставу або предмет адміністративного позову, збільшити або зменшити суми позовних вимог або відмовитися від адміністративного позову в будь-який час до закінчення судового розгляду. Позивач має право відмовитися від адміністративного позову й у суді апеляційної чи касаційної інстанції до закінчення відповідно апеляційного або касаційного розгляду.

Ст.51 КАСУ говорить наступне: адміністративний суд не приймає відмови від позову, зменшення розміру позовних вимог, визнання позову відповідачем, якщо ці дії су-

перечать закону або порушують чийсь права, свободи або інтереси, навіть якщо сторони наділені правами, які дозволяють їм розпоряджатися низкою суб'єктивних прав, спрямованих на зміну чи припинення процесу. Для забезпечення виконання своїх процесуальних функцій сторони в адміністративному процесі наділені великим обсягом процесуальних прав та обов'язків, їм надано рівні можливості щодо відстоювання своєї позиції під час розгляду адміністративної справи, вони володіють такими самими правами і мають ті самі обов'язки, що й особи, які беруть участь у справі: 1) особи, які беруть участь у справі, зобов'язані повідомляти суд про зміну місця проживання (перебування, знаходження), роботи, служби; 2) особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, які не можуть з поважних причин прибути до суду, зобов'язані повідомити про це суд (ст. 40 КАСУ); 3) сторони або треті особи зобов'язані особисто прийняти участь у судовому засіданні, якщо суд визнає це обов'язковим (ст. 120 КАСУ). Крім того, стаття 134 КАСУ встановлює обов'язки присутніх у залі судового засідання, які стосуються як осіб, які беруть участь у справі, так і всіх інших присутніх осіб:

- особи, присутні у залі судового засідання, при вході до нього суду та при виході суду повинні встати;

- особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти дають пояснення, показання, відповідають на питання та ставлять питання стоячи і лише після надання їм слова головуючим у судовому засіданні. Постанову суду особи, присутні в залі, заслуховують стоячи. Відступ від цих правил допускається з дозволу головуючого в судовому засіданні;

- учасники адміністративного процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані беззаперечно виконувати розпорядження головуючого, додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил;

- за неповагу до суду винні особи притягаються до відповідальності, встановленої законом;

- учасники адміністративного процесу звертаються до судді «Ваша честь»;

- документи та інші матеріали передаються головуючому в судовому засіданні через судового розпорядника (а в разі його відсутності – через секретаря судового засідання) [2].

На завершення цієї статті хочу зазначити, що процесуальним законодавством урегульована не лише безпосередня реалізація конституційного права фізичних і юридичних осіб на судовий захист, але й визначено суб'єкта правовідносин, який поряд із фізичними та юридичними особами є одним із основних учасників адміністративного судочинства. Тобто у порядку адміністративного судочинства передбачена можливість оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень. На відміну від суб'єктів владних повноважень, які здійснюють державні функції, фізичні та юридичні особи вступають в адміністративне судочинство задля забезпечення власних матеріально- й процесуально-правових інтересів. Для забезпечення можливості здійснення учасниками адміністративного судочинства своїх суб'єктивних інтересів, виконання ними завдань, адміністративним процесуальним законодавством закріплено їх процесуальну правосуб'єктність. Традиційно в адміністративно-правовій науці це поняття розглядається як сукупність певних елементів [1, с.155-156].

Отже, учасники адміністративного судочинства наділені адміністративною процесуальною правосуб'єктністю, яка утворена із правоздатності та дієздатності.

Але, підсумовуючи все вищесказане, в нашому випадку – позивачі посідають головне місце в розгляді справи. Тому вони наділяються додатковими, надто важливими, процесуальними правами. Завдяки цим процесуальним правам позивач суттєво впливає на процес справи, з огляду на диспозитивні права, перераховані в п.1 ст.51 КАСУ.

SUMMARY

An analysis of the features and characteristics of the the plaintiff's exercise of the right and duty in the administrative process was carried out. The regulatory framework of the current legislation is examined during the study of this topic. Theoretical problems and disagreements of scientists with existing laws regarding the plaintiff's exercise of the right were investigated.

After investigation, it was revealed that new provisions for the relationship between entities and objects judicial administrative proceedings in cases their legal status, the exercise of their rights and interests, appeals against court decisions, and Enforcement of execution documents. They are specified in the Code of Administrative Justice of Ukraine and it's necessary to interpret and explain, determine the nature and features of enforcement in administrative proceedings.

The question of the manner in which the parties of the administrative process, in particular the plaintiff, exercised their rights and obligations was not sufficiently examined in the administrative process. So the aim of the study was to establish a comprehensive approach to the question of the plaintiff's exercise of the right and duty in the administrative process, as well as to the questions of representation.

It is known that the legal relationship between the representative and the representative always precedes the legal relationship between

the representative and the administrative court. The absence of an established administrative legal relationship makes it impossible for the administrative court to have a procedural legal relationship with the participation of a representative. This is because the public relations between the representative and the person whom he represents, the representative and the administrative court are of a different nature and have a subjective composition, the content, object and prerequisites of the emergence are regulated by the norms of different branches of law.

With regard specifically to the investigation of the plaintiff and his exercise of rights and obligations, we have determined that, in addition to the fundamental rights and obligations set forth in article 49 of the Code of Administrative Procedure, The plaintiff may, at any time before the end of the proceedings, increase or reduce the amount of the claim or withdraw the administrative action. The plaintiff has the right to withdraw from the administrative action before the court of appeal or cassation before the end of the appeal or cassation, as appropriate.

In summary, the plaintiff is the main litigant. They are therefore given additional procedural rights, which are too important. As a result of these procedural rights, the plaintiff has a significant influence on the proceedings. Keywords: parties of the administrative proceedings, administrative jurisdiction, claimant.

Література

1. Бевзенко М. Ю. «Особливості правового положення сторін у адміністративному судочинстві» // Вісник Вищого адміністративного суду. – 2009. – № 2. URL: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f60f97f190ae072ec22580c90052cff2/\\$FILE/Visnyk_02_2009.pdf](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f60f97f190ae072ec22580c90052cff2/$FILE/Visnyk_02_2009.pdf)

2. Кодекс адміністративного судочинства України // ВВР - 2005. - № 35-

37. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

3. Роз'яснення законодавства. Полтавський окружний адміністративний суд від 11 листопада 2013 року. URL: <https://adm.pl.court.gov.ua/sud1670/rozyasnennya/87233/>

4. Пушкар Е. Г. Право на обращение в суд за судебной защитой: дисс. ... доктора юрид. наук : 12.00.03 / Пушкар Е. Г. ; Киевск. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченка. – Киев, 1984. – 199 с.